

JAN PIETRZYKOWSKI SDB

WYŻSZE SEMINARIUM DUCHOWNE TS POŁUDNIOWEJ INSPEKTORII

SALEZJAŃSKI INSTYTUT FILOZOFICZNY

Studia filozoficzne dla salezjańskich kleryków zorganizowano w Daszawie już w roku 1905, gdy tylko pierwszych sześciu kandydatów skończyło nowicjat. Do 1918 r. klerycy-filozofowie byli związani z „wędrującym nowicjatem”, przy którym prowadzono tzw. studia. Pewna stabilizacja i samodzielność Salezjańskiego Instytutu Filozoficznego nastąpiła wówczas gdy nowicjat „przeniósł się do Kleczy Dolnej (1919), a w Krakowie na „Łosiówce” pozostali tylko klerycy studiujący filozofię. Kolejna zmiana miejsca dokonała się w 1931 r. kiedy to „Łosiówkę” przeznaczono na potrzeby Salezjańskiego Instytutu Teologicznego, a Instytut Filozoficzny umieszczono w Marszałkach koło Ostrzeszowa (1931-1939). Formacja intelektualna kleryków salezjańskich podczas okupacji hitlerowskiej okresowo przebiegała w kilku domach. Jednak studia filozoficzno-teologiczne, choć w ciężkich warunkach odbywały się tylko na „Łosiówce”¹.

Sama nazwa „Łosiówka” jest związana z hrabią Łosiem, właścicielem posesji (5,26 ha) i pałacu myśliwskiego z XVIII w. W 1918 r. salezjanie kupili ten obiekt od ostatniego właściciela hr. Zdzisława Łosia z Dzikowa. Ksiądz inspektor Piotr Tirone 1 lipca 1918 r., a więc jeszcze przed podpisaniem kontraktu, erygował dom zakonny pod wezwaniem Niepokalanego Poczęcia NMP w Krakowie przy ul Ty-

¹ Por. 25-lecie działalności salezjańskiej w Polsce, Mikołów 1923, s. 35; A. Świda, Towarzystwo Salezjańskie. Rys Historyczny, Kraków 1984, s. 142; S. Wilk, Salezjanie, w: Życie religijne w Polsce pod okupacją hitlerowską 1939-1945, pod red. Z. Zielińskiego, Warszawa 1982, s. 728 – 771.

nieckiej 39². Miejsce to jest jak najbardziej odpowiednie do celów formacyjnych. Posesja znajduje się w XI dzielnicy Krakowa – Dębni, z prawej strony Wisły przy drodze prowadzącej wzdłuż wału do Tyńca, jest usytuowana wśród zieleni z niewielkim parkiem, ogrodem i sadem, w odległości 2,5 km od centrum miasta i głównego ośrodka kultury polskiej. Za Wisłą roztacza się wspaniały widok na wzgórze bieleńskie, kopiec Kościuszki, klasztor norbertanek i Salwator³. Pierwotny dwupiętrowy pałacyk po hrabiach Łosiach był zbudowany w kształcie wydłużonego czworoboku o wymiarach 27 na 16 m. W latach 1925-1926 salezianie rozbudowali „Łosiówkę” dobudowując skrzydło 13 na 14 m i podwyższając stary budynek o dwa piętra. Na potrzeby Oratorium postawiono nowy piętrowy dom (1935), przeznaczając parter na salę zabaw i gier a piętro na mieszkania dla pracowników. W 1936 r. przystąpiono do budowy kaplicy seminaryjnej – zewnętrznej z podpiwniczeniem wykorzystanym na salę teatralną. Inwestycja ta z powodu trudności finansowych i okupacji przedłużyła się do 1947 r.⁴ Smutnie zapisał się w pamięci „Łosiówki” moment wyzwolenia Krakowa. Z powodu braku ostrożności niektórych współbraci od pocisku czołgu radzieckiego zginął w sypialni ks. Józef Polak, a dwóch alumnów zostało rannych⁵

Działający przejściowo podczas okupacji nowicjat w Krakowie przy ul. Tynieckiej został w 1946 r. przeniesiony do Kopca koło Częstochowy. Pierwsi powojenni neoprofesi, kandydaci na księży pozostali na dotychczasowym miejscu, gdzie przełożeni zorganizowali dla nich studia filozoficzne. Początkowo po wojnie działało w Krakowie „pełne seminarium”, w którym klerycy zdobywali wykształcenie filozoficzne i teologiczne. Na czele wspólnego domu formacyjnego dla obu polskich prowincji stanął ks. Kazimierz Matuszak, a od 1947 r. ks. Stanisław Pływaczyk. Zdecydowana większość studiujących należała do inspektorii św. Jacka. Mimo iż od 1949 r. inspektorium św. Stanisława Kostki miała własny Studentat Filozoficzny w Kutnie-Woźniakowie, to kleryków w Krakowie ciągle przybywało. W 1951 r. studiowało 82 filozofów i 28 teologów. Trudności lokalowe „Łosiówki” zmusiły przełożonych do podziału seminarium. Studentat Filozoficzny

² AIK, t. Tyniecka A. 421, Kontrakt kupno-sprzedaz; Arch. zakł. WSD Kraków, Dane historyczne i statystyczne; S. Zimniak, Don Pietro Tirone superiore dell'ispettoria Austro-Ungerica (1911-1919), „Ricerche Storiche Salesiane”, Roma IX/17/ 1990, s. 328.

³ Dębni – dawniej wieś królewska, położona w zakolu Wisły u stóp Wawelu. Na podstawie decyzji Rady Gminnej z 17 marca 1904 r. została włączona do rozwijającego się Krakowa. W 1933 r. rozpoczęto budowę nowego osiedla robotniczego. Biskup krakowski A. S. Sapieha w 1918 r. utworzył na Dębnikach parafię powierzając duszpasterstwo salezjanom. Por. S. Komornicki, Z dalekiej przeszłości Dębnik, w: Pamiętka konsekracji kościoła par. św. Stanisława Kostki, Kraków 1939, s. 49; B. Nowak, Dom seminaryjny salezjanów na Dębnikach w latach 1918-1939, Kraków 1994, s. 33 (mps); M. Rożek, Przewodnik po zabytkach i kulturze Krakowa, Warszawa 1993, s. 610.

⁴ Por. J. Ślósarczyk, Historia prowincji św. Jacka Towarzystwa Salezjańskiego w Polsce, t. II, Pogrzebień 1960, s. 279; Kronika – Łosiówka 1947.

⁵ Tamże, Nekrolog Salezjanów Polskich 1891-1976, Łódź-Kraków 1976.

pozostał w Krakowie (1951-1957), a następnie przeniesiono go do Oświęcimia (1957-1969). Od 1969 r. oba wydziały działają wspólnie w Krakowie⁶

Większość kleryków rozpoczynających filozofię nie posiadała pełnego wykształcenia średniego. Dlatego też w Studentacie alumni przerabiali równocześnie jedną klasę i zdawali prywatną maturę. Drugi kurs filozofii dopiero 9 stycznia 1948 r. dowiedział się, że na początku lutego będzie zdawał maturę państwową⁷. Z powodu zamykania kościelnych placówek szkolno wychowawczych przez władze państwowe, a w szczególności Niższego Seminarium Duchownego w Marszałkach (1952), salezjanie przyjmowali do seminarium kandydatów nawet po dziesiątej czy dziewiątej klasie. Wiązało się to z koniecznością przedłużenia filozofii do trzech lat. Na pierwszych dwóch kursach większą uwagę zwracano na wykształcenie średnie, natomiast trzeci rocznik poświęcono wyłącznie przedmiotom filozoficznym. Niechętna Kościołowi atmosfera okresu stalinowskiego wyraźnie utrudniała klerykom zdobycie świadectwa dojrzałości. Dlatego też zdawali oni tylko maturę wewnętrzną, czekając na „lepsze czasy”. W 1953 r. władze komunistyczne nie pozwoliły salezjanom organizować przedstawień dla ludności, dotyczyło to głównie Jasełek i Misterium Męki Pańskiej – z czego słynęła „Łosiówka” w środowisku krakowskim. Ponadto przełożeni musieli bronić swojej własności przed likwidacją i przejęciem jej na cele świeckie. Po „odwilży październikowej” zawieszono nawet wykłady seminaryjne celem skuteczniejszego przygotowania się do matury państwowej. Ponad stu teologów i filozofów w krótkim czasie uzyskało świadectwo dojrzałości. Ułatwiała to później prowincjałowi kierowanie młodych księży na dalsze studia specjalistyczne⁸. W latach sześćdziesiątych władze oświatowe próbowały ingerować poprzez wizytacje w życie wewnętrzne seminarium. Wbrew Porozumieniu zawartym między przedstawicielami Rządu i Episkopatu z 14 kwietnia 1950 r. kleryków zaczęto powoływać do służby wojskowej. Szczególnie wyjątkowy był rok 1963, kiedy to w październiku wcielono do wojska aż 14 alumnów z Oświęcimia. Związane to było m.in. z represjami salezjanów po zamknięciu ich szkoły organistowskiej w Przemysłu przez władze administracyjne. Rozpoczęły się przesłuchiwanie księży i alumnów przez funkcjonariuszy UB i MO. Dyrektor Studentatu Filozoficznego w Oświęcimiu ks. Stanisław Kajzer i kilku alumnów zostało skazanych (1963) na sześć miesięcy aresztu z zawieszeniem na dwa lata i trzy miesiące⁹. Jednym z pozytywnych

⁶ Na filozofii było 30 kleryków, w tym 8 z inspektorii św. Stanisława Kostki natomiast na teologii 25, w tym 10 z prowincji północnej. Por. A. Świda, B. Kant, Apostoł kilku narodów, Łódź 1982, s. 107-109.

⁷ Kronika – Łosiówka 1947-1948; Arch. zakł., t. Formacja, Protokół obu Rad Inspektorialnych w domu św. Jacka w Oświęcimiu 19 XI 1951 r.

⁸ Kronika – Łosiówka 1949-1953; J. Ślósarczyk, t. VI, s. 303.

⁹ Arch. zakł., t. Próby wizytacji władz państwowych, Zarządzenie Ministra Oświaty z dnia 29 XII 1959 r. wydane w porozumieniu z Urzędem do Spraw Wyznań w sprawie nadzoru nad semi-

skutków ingerencji władz oświatowych było to, że od połowy lat sześćdziesiątych klerycy rozpoczynali filozofię po ukończeniu szkoły średniej. Tym samym Studentat filozoficzny został skrócony do dwóch lat. Natomiast alumnów nie posiadających matury zaliczano do tzw. kursu wstępnego. Wizytator generalny z Turynu ks. Jan ter Schure podczas spotkania z wychowawcami i wykładowcami Studentatu Filozoficznego i Teologicznego w Krakowie (1967) akcentował konieczność podnoszenia kwalifikacji profesorów, gdyż ogólna kultura już nie wystarcza. Z polecenia tegoż wizytatora, celem ożywienia kontaktów międzyinspektorialnych, z Woźniakowa (prowincja północna) przysłano alumnów do Oświęcimia. W roku seminaryjnym 1967/68 przyjechało aż dziesięciu kleryków. W następnych latach liczby te systematycznie malały¹⁰.

Zakład wychowawczy (szkoła i internat) w Oświęcimiu i Instytut Filozoficzny mieściły się w tym samym budynku, ale stanowiły odrębne wspólnoty (domy) zakonne: z osobnym dyrektorem, kaplicą i personelem. Ze względów gospodarczych domy te prowadziły wspólną kuchnię, jadalnię oraz miały tego samego księdza prefekta odpowiedzialnego za sektor administracyjny. Współzależność finansowa, lokalowa i powiększająca się liczba wykładowców ze stałym miejscem zamieszkania w seminarium powodowały niekiedy konflikty między dyrektorami wspólnot. Dlatego też celem uniknięcia tych trudności jak również zapewnienia Studentatowi Filozoficznemu koniecznej kadry wychowawczo-dydaktycznej w 1969 r. połączono w Krakowie filozofię i teologię w jeden „organizm” formacyjny i gospodarczy. Od tego roku na „Łosiówce” funkcjonuje pełne seminarium, gdzie na sześciu kursach klerycy salezjańscy przygotowują się do kapłaństwa¹¹. Wypada przy tym zaznaczyć, że lata siedemdziesiąte charakteryzowały się wyraźnym spadkiem powołań w Polsce, dlatego też początkowo współbracie mieszkający w Wyższym Seminarium Duchownym nie odczuwali zbytnio trudności lokalowych. Władze zakonne patrząc perspektywicznie, zamierzały szybko rozbudować gmachy seminaryjne. Jednak pozwolenie na budowę otrzymano po dwunastu latach starań i dopiero w październiku 1983 r. rozpoczęto wykopy pod nowe skrzydło¹².

nariami duchownymi; Ankieta Sekretariatu Episkopatu dla WSD w Polsce (wrzesień 1963); Protokół Komisji Rządu Rzeczypospolitej Polskiej i Episkopatu w związku z zawartym Porozumieniem, w: Listy Episkopatu Polski 1945-1974, Paryż 1975, s. 94; Kronika Instytutu Filozoficznego w Oświęcimiu 1957-1963.

¹⁰ Relacja ustna ks. J. Wilkołka, Kraków 25 VIII 1994; Arch. zakł., t. Formacja, Konferencja ks. J. ter Schure do profesorów Studentatu Filozoficznego i Teologicznego w Krakowie 2 I 1967; Kronika Studentatu Filozoficznego w Oświęcimiu 1967-1969.

¹¹ Skład domu na rok 1967/68; dyrektor, administrator, katecheta, kierownik studiów, czterech profesorów i wychowawców miejscowych, czterech spowiedników, czterech profesorów dojeżdżających i 36 kleryków na dwóch kursach. Por. Tamże.

¹² Arch. zakł. Protokół z wizytacji ks. J. Kurowskiego za rok 1983/84, 12 XII 1983.

Zwiększająca się liczba powołań, oddanie do użytku nowego skrzydła budynku (1988) oraz troska o skuteczniejszą formację zakonną alumnów zadecydowały o podziale seminarium na dwie niezależne wspólnoty formacyjne. 6 czerwca 1989 r. ksiądz generał Idzi Vigano utworzył nowy dom zakonny dla filozofów pod wezwaniem św. Jana Bosko¹³. W skład tego domu wchodzi trzy dzieła: WSD – Filozofia (Postnowicjat), rektorat przy kaplicy publicznej MBW Wiernych, kapelania u sióstr albertynek przy ul. Zielonej. Administracja ogólna prowadzona jest łącznie dla całego seminarium. Za realizację programu studiów filozoficznych i teologicznych odpowiedzialny jest jeden kierownik studiów. On troszczy się o zaopatrzenie wspólnej biblioteki, prenumeratę czasopism, układa program zajęć dydaktycznych¹⁴. Wykłady i ćwiczenia w Studentacie Filozoficznym odbywają się zgodnie z polskim „Ratio studiorum” z równoczesnym uwzględnieniem wymagań zakonnych. Oddzielną formą uzupełniającą regularne zajęcia i problematykę wykładów stanowiły odczyty. Ich różnorodność miała na celu poszerzenie zainteresowań studentów jak również uwrażliwienie ich na inne problemy. Temu celowi a także poznaniu innych środowisk seminaryjnych służyły uczestnictwa alumnów w różnego rodzaju sympozjach, zjazdach i kongresach. W 1971 r. zrezygnowano z egzaminu RYGOROZUM dla filozofów drugiego kursu, ale za to dwadzieścia lat później wprowadzono nowe ćwiczenia z metodologii na pierwszych dwóch kursach z pisaniami pracy proseminaryjnej z dowolnie wybranego przedmiotu filozoficznego. Podczas wakacji dla studentów prowadzone są dwutygodniowe kursy: pedagogiczny, muzyczny, plastyczny, teatralny, językowy, audiowizualny¹⁵.

Formację duchową i salezjańską otrzymują alumni poprzez kierownictwo duchowe, sakramentalne, rozmowy indywidualne z przełożonymi, konferencje ascetyczne, wykłady z duchowości, codzienne słówka wieczorne, praktyki pobożne i miesięczne skupienia. Ponadto klerycy uczestniczą w dwóch seriach rekolekcji (3-7 XII i po zakończeniu drugiego semestru w czerwcu), przeżywają dwa kwartalne dni skupienia (Dzień Zaduszny i Środa Popielcowa) oraz triduum przed inauguracją roku seminaryjnego. Dla pogłębienia ducha ascetycznego i apostolskiego młodzi współbracia zgrupowani są w towarzystwach religijnych, z których najstarsze to: Maryjne, Misyjne i Li-

¹³ Arch. zakł., Protokół z wizytacji ks. J. Kurowskiego za rok 1987/88, 9 I 1988. „Erezione canonica di una casa. Prot. n.140/89 06. 06. 1989 S. Giovanni Bosco in Kraków destinata a comunità formatrice-postnoviziato”

¹⁴ Arch. zakł., Protokół z wizytacji ks. P. Biegusa w domu p. w. św. Jana Bosko za rok 1989/90, 19 I 1990; Protokół zdawczo odbiorczy agend dyrektorskich z racji podziału Wspólnoty Seminaryjnej p. w. Niep. Pocz. NMP w Krakowie, 31 VII 1989; Rektor kaplicy jako duszpasterz osiedla przy ul. Praskiej i ulicach przyległych jest równocześnie wikariuszem parafii św. Stanisława Kostki.

¹⁵ Arch. zakł., Sprawozdania rektorskie za lata 1971-1991; Relacja ustna ks. T. Biesagi, Kraków 25 VIII 1994.

turgiczne¹⁶. Od 1992 r. na „Łosiówce” zdobywają formację do kapłaństwa także młodzi salezianie ze Wspólnoty Niepodległych Państw, w większości z Ukrainy.

Ilość kleryków Studentacie Filozoficznym¹⁷

Kraków

Rok	Kurs I	Kurs II	Kurs III	Razem
1951/52	38	42	–	80
1952/53	39	44	–	83
1953/54	43	42	–	85
1954/55	20	43	–	63
1955/56	12	13	–	25
1956/57	11	11	16	38

Oświęcim

1957/58	17	7	10	34
1958/59	10	12	8	30
1959/60	9	8	12	29
1960/61	26	11	15	52
1961/62	35	22	–	57
1962/63	27	23	–	50
1963/64	25	25	–	50
1964/65	24	20	–	44
1965/66	11	18	–	29
1966/67	11	16	–	27
1967/68	4	44 /8/	–	48
1968/69	17	–	–	17

Kraków

Rok	Kurs I	Kurs II	Razem
1969/70	16	10	26
1970/71	16	14	30

¹⁶ Arch. zakł., Protokół z wizytacji nadzwyczajnej Postnowicjatu przeprowadzonej przez ks. A. Dziędziela, 16 III 1993; Sprawozdanie rektorskie 1972/73, 30 IX 1973 ks. F. Socha; 1988/89, 28 IX 1989 ks. M. Piłat.

¹⁷ Tabelę wykonano na podstawie Elenco Generale, Sprawozdań rektorskich, Protokołów z wizytacji kanonicznych. Cyfra w nawiasie oznacza kleryków z inspektorii św. Stanisława Kostki.

1971/72	8	14	22
1972/73	2	6	8
1973/74	7	4	11
1974/75	6	6	12
1975/76	12	6	18
1976/77	8	8	16
1977/78	12	7	19
1978/79	11	13	24
1979/80	17	12	29

Rok	Kurs I		Kurs II		Razem	
	PLS	PLO	PLS	PLO	PLS	PLO
1080/81	4	10	6	11	10	21
1981/82	8	2	5	10	13	12
1982/83	11	5	8	2	19	7
1983/84	14	10	11	5	25	15
1984/85	27	6	13	9	40	15
1985/86	18	13	21	6	39	19
1986/87	26	16	19	13	45	29
1987/88	16	8	26	14	42	34
1988/89	19	13	15	8	34	21
1989/90	26	15	18	13	44	28
1990/91	13	6	25	16	38	22
1991/92	19	6	15	4	34	10
1992/93	10	7	18	7	28	14
1993/94	10	6	8	5	18	11
1994/95	16	7	6	5	22	12
1995/96	16	3	11	6	27	9
1996/97	6	7	15	2	21	9
1997/98	8	10	5	4	13	14

PLS – inspektorata krakowska (skrótóy wzięte z Elenco Generale)

PLO – inspektorata wrocławska

SALEZJAŃSKI INSTYTUT TEOLOGICZNY W KRAKOWIE (OŚWIĘCIMIU)

Z domów formacyjnych działających na ziemiach polskich salezianie najpóźniej zorganizowali Studentat Teologiczny. Początkowo kleryków wysyłano na studia

do Włoch, gdzie działały międzynarodowe Salezjańskie Instytuty Teologiczne w Turynie i w Rzymie. Pierwszy inspektor polskiej samodzielnej prowincji ks. Piotr Tirone (1922-1926), uwzględniając koszt nauki i utrzymania alumnów za granicą, wysyłał tam tylko najzdolniejszych, pozostałych zaś kleryków wysyłał do diecezjalnych Wyższych Seminariów Duchownych w Polsce. Systematyczny wzrost liczby kleryków oraz trudności finansowe inspektorii św. Stanisława Kostki zmusiły przełożonych do otwarcia własnego seminarium. Dodatkowo czynnikiem przyspieszającym, lub wprost decydującym, było postanowienie XII Kapituły Generalnej z 1929 r. aby każda prowincja, o ile to tylko możliwe, założyła swój własny Instytut Teologiczny. Polecenie to zostało podyktowane wymaganiami czasu, ponieważ z powodu szybkiego rozwoju Towarzystwa Salezjańskiego po pierwszej wojnie światowej studentaty międzynarodowe nie były już w stanie pomieścić wszystkich teologów¹⁸.

Zgodnie więc z uchwałami XIII Kapituły Generalnej i 325 art. Regulaminów Towarzystwa Salezjańskiego ksiądz inspektor Antoni Hlond za zgodą swojej rady w 1929 r. zorganizował Instytut Teologiczny w domu macierzystym w Oświęcimiu. Po wakacjach jedenastu pierwszych teologów rozpoczęło swoją bezpośrednią formację do kapłaństwa. Studentat Teologiczny w Oświęcimiu nie tworzył osobnego, samodzielnego domu zakonnego lecz stanowił tylko „dział” tamtejszego zakładu salezjańskiego. Dyrektorem całości był ks. Wojciech Balawajder, a klerykami opiekował się ks. Kazimierz Matuszak. Program studiów teologicznych starano się dostosować do programu Instytutu Teologicznego w Turynie¹⁹. W roku seminaryjnym 1930/31 były już dwa kursy w Oświęcimiu, jednak Studentat dysponował tak skromnymi lokalami, że na pierwszy rocznik przyjęto tylko 12 kleryków, a pozostałych 6 wysłano do seminariów diecezjalnych lub na uniwersytet do Poznania. Instytut Teologiczny, aby właściwie mógł spełniać swoje zadania, koniecznie wymagał osobnego i niezależnego budynku. Z polecenia generała ks. F. Rinaldiego 22 kwietnia 1931 r. wizytował zakład oświęcimski inspektor jugosłowiański ks. F. Walland. W Oświęcimiu przebywało wtedy około 300 chłopców. Dlatego też wizytator uznał za konieczne przenieść Studentat na inne miejsce nadające się do prowadzenia formacji ascetyczno – intelektualnej kleryków. Wybór padł na krakowską „Łosiówkę” Prowincjał ks. Antoni Symior za zgodą Rady Inspektorialnej w 1931 r. przeniósł Stu-

¹⁸ AIW, t. Protokoły rad inspektorialnych 21-23 I 1927 Warszawa; „Pokłosie Salezjańskie” 1931, nr 12, s. 258.

¹⁹ Por. J. Ślósarczyk, t. II, s. 466; M. M. Wesołowski, Salezjański Instytut Teologiczny w Krakowie w latach 1931-1939, Lublin 1987, s. 21 (mps); „Każdej inspektorii za zezwoleniem Przełożonego Generalnego będzie wolno mieć własny studentat dla tych kleryków, którzy nie będą mogli udać się do studentatu centralnego. Studentat ten będzie miał w zasadzie taki sam ustrój, co i centralny” Regulaminy Towarzystwa Salezjańskiego, Warszawa 1925, art. 325, s. 135.

dentat Teologiczny do Krakowa, a istniejący tam Instytut Filozoficzny translokowano do nowo zorganizowanego domu salezjańskiego w Marszałkach koło Ostrzeszowa²⁰.

Pierwsze bomby niemieckie spadły na Kraków w dniu wybuchu drugiej wojny światowej. Wobec ogólnej paniki ksiądz inspektor Adam Cieślak 3 września 1939 r. polecił umieścić Instytut Teologiczny w Drohowyżu położonym między Stryjem a Lwowem. Po miesięcznej wędrówce większość współbraci wróciła na „Łosiówkę”. W październiku dom zapełnił się tułaczami z obu prowincji. Od końca listopada 1939 r. zaczęło funkcjonować Wyższe Seminarium Duchowne Towarzystwa Salezjańskiego w Krakowie. Studia filozoficzne prowadzono tylko do 1942 r., natomiast teologiczne przez całą okupację mimo zakazu przyjmowania nowych kandydatów wydanego przez władze niemieckie w 1940 r.²¹ Tragicznym dniem był 23 maja 1941 r., kiedy to gestapo aresztowało dyrektora domu ks. Ignacego Antonowicza i czterech współbraci: ks. Franciszka Harazima, ks. Ludwika Mrocza, ks. Józefa Wybrańca, ks. Tadeusza Hoppe i ko. Jana Cebulę. Dwóch ostatnich zwolniono jeszcze tego samego dnia, a pozostali zginęli śmiercią męczeńską w obozie oświęcimskim²².

Dużym poświęceniem i życiową zaradnością wykazał się ks. Julian Hoppe – administrator domu. Do jego obowiązków w tym trudnym okresie należała troska o wyżywienie współbraci i stan materialny zakładu. Ogromną pomoc w prowadzeniu domu okazały siostry salezjanki, które wypędzone przez Niemców z Mysłowic zostały przyjęte przez salezjanów i od 6 września 1939 r. prowadziły w seminarium kuchnię i szatnię. Dodatkowo siostry te udzielały się na zewnątrz organizując dożywianie dzieci. Dożywianie funkcjonowało jeszcze w miesiącach powojennych, następnie zostało przeniesione do odremontowanego zakładu salezjańskiego im. Lubomirskich przy ul. Rakowickiej. Natomiast na „Łosiówce” teolodzy zajęli się prowadzeniem Oratorium dla młodzieży z tej dzielnicy miasta²³. Klerycy wykorzystując sprzyjające okoliczności zaczęli wystawiać Jasełka i Mękę Pańską – przedstawienia cieszące się dużą frekwencją i sympatią mieszkańców Krakowa.

Pierwsze tygodnie po wyzwoleniu były bardzo ważne dla seminarium, bowiem na mocy uchwały Rady Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie z dnia 2 lutego 1945 r. klerycy salezjańscy odbywający studia w Salezjańskim

²⁰ A. Świda, *Towarzystwo Salezjańskie*, s. 142; B. Nowak, dz. cyt., s. 176.

²¹ A. Świda, *Inspektorzy polskich prowincji salezjańskich*, cz. 1, Warszawa 1989, s. 92; S. Wilk, dz. cyt. s. 730; J. Ślósarczyk, t. III, s. 114.

²² W. Jacewicz, *Męczeństwo salezjanów polskich w czasie okupacji hitlerowskiej 1939-1945*, w: 75 lat działalności salezjanów w Polsce. pod red. R. Popowskiego, S. Wilka, M. Lewko, Łódź – Kraków 1974, s. 240; *Nekrolog*

²³ Por. J. Ślósarczyk, t. III, s. 265; S. Wilk, dz. cyt., s. 746; Oratorium było podzielone na kilka sekcji: sportową, dramatyczną, ministrancką, zuchową, harcerską. *Kronika – Łosiówka 1945-1947*

Instytucie Teologicznym w Krakowie mogli składać egzaminy magisterskie. Dzięki tej decyzji klerycy czwartego roku teologii zostali zapisani na Wydział Teologiczny UJ, gdzie uczęszczali na niektóre wykłady i seminaria naukowe²⁴. Tytuły magisterskie absolwenci zdobywali aż do zamknięcia tego Wydziału w 1954 r. Początkowo dyrektorem (rektorem) seminarium był ks. Kazimierz Matuszak a od 1947 r. obowiązki te pełnił ks. Stanisław Pływaczyk, zaś studiami kierował ks. Wilhelm Nocoń. 9 czerwca 1946 r. odbyły się pierwsze powojenne święcenia kapłańskie w Oświęcimiu. Dwunastu neoprezbiterów przez posługę ks. bp. Kazimierza Rosponda powiększyło szeregi duchowieństwa salezjańskiego w Polsce. Niezapomnianym przeżyciem dla „Łosiówki” i okolicznych mieszkańców była uroczystość złotego jubileuszu kapłaństwa ks. Piotra Tirone związana z poświęceniem kaplicy zewnętrznej (maj 1947). Z tej okazji gościli na ul. Tynieckiej: ksiądz prymas kard. August Hlond, kard. Adam Stefan Sapieha, bp K. Rospond, inspektorzy i dyrektorzy domów salezjańskich z obu prowincji²⁵.

Seminarium salezjańskie chętnie włączało się w kościelne obchody i wydarzenia lokalne krakowskie jak i ogólnopolskie. W kwietniu 1947 r. klerycy i profesoria wzięli czynny udział w Zjeździe Polskiego Towarzystwa Teologicznego. Alumni, jako chór wystąpili na akademii inauguracyjnej i przez trzy dni uczęszczali na wykłady. Wśród prelegentów odczyt miał także salezjanin, profesor seminarium ks. Józef Długołęcki. Harcerze z „Łosiówki” (klerycy i młodzież) występowali w Teatrze Słowackiego podczas Tygodnia Dziecka. Jak widać, życie studenckie alumnów choć biegło regularnym nurtem, to jednak dość często było przerywane okolicznościowymi uroczystościami i pracami fizycznymi. Przeważnie w pierwszej i w drugiej dekadzie października rezygnowano z nauki z powodu jesiennych zajęć w polu i ogrodzie²⁶.

Wyższe Seminarium Duchowne od początku swojego istnienia ciągle borykało się z trudnościami natury finansowej i lokalowej. Częste budowy i remonty oraz duża liczba alumnów sprawiała, że kolejni księża rektorzy i administratorzy, a nawet profesorowie i wychowawcy, wiele czasu poświęcali na „poszukiwanie” źródeł utrzymania. Mimo iż od 1949 r. inspektoriat północny nie przysyłała do Krakowa swoich studentów filozofii i tak mury „Łosiówki” z trudnością mieściły seminarzystów.

²⁴ Kronika – Łosiówka 1945-1947; J. Krawiec, Towarzystwo św. Franciszka Salezego oraz jego organizacja w Polsce, Lublin 1964, s. 282.

²⁵ A. Świda, B. Kant, dz. cyt., s. 109; Kronika – Łosiówka 1945-1947; A. Świda, Inspektorzy..., cz. 1, s. 120.

²⁶ Towarzystwo Salezjańskie w Krakowie przy ul. Tynieckiej jest właścicielem gruntu 8,62 ha, w tym mieszczą się dwie działki w Pychowicach o pow. 3 ha. Ponadto salezianie dzierżawią od Urzędu Miasta Krakowa działkę do upraw rolnych o pow. 0,9 ha. Por. Kronika – Łosiówka 1945-1947; Protokół z wizytacji ks. insp. M. Kaczmarzyka 15 III 1977.

Wobec przepelnionego domu formacyjnego w 1951 r. postanowiono rozdzielić Studentaty. Ponieważ filozofów było wtedy 82 a teologów tylko 26, dlatego tych ostatnich razem z ks. S. Pływaczykiem przeznaczono do zakładu oświęcimskiego. Udali się tam 5 czerwca razem z kilkoma profesorami. Oprócz kontynuacji studiów teologicznych mieli oni za zadanie w niebezpieczeństwie zamknięcia szkoły zawodowej, bronić gmachu jako własności Wyższego Seminarium Duchownego²⁷ Inspektor ks. Jan Ślósarczyk, korzystając z uprawnień otrzymanych od księdza generała (18 VII 1949) zgodnie z kan. 497 KPK 8 września 1951 r. erygował w oświęcimskim domu Instytut Teologiczny pod wezwaniem Maryi Wspomożycielki Wiernych jako samodzielną wspólnotę zakonną²⁸. Skromnie przedstawiała się sytuacja finansowa tego nowego domu. Na wydatki bieżące kleryków dyrektor Studentatu Teologicznego dysponował tylko stypendiami mszalnymi swojego personelu. Większe koszty, np. związane z leczeniem szpitalnym, zakupem odzieży, dłuższymi podróżami alumnów pokrywały inspektoraty. Jednak w znacznej mierze utrzymanie teologów obciążało dom macierzysty²⁹.

Instytut Teologiczny w Oświęcimiu działał tylko do wakacji 1957 r. Przez te sześć lat przełożonym tej instytucji był wspomniany już ks. S. Pływaczyk. Razem z nim na miejscu przebywało jeszcze sześciu profesorów i wychowawców. Od 1954 r. nie przybywali już klerycy na pierwszy kurs z inspektorii północnej, ponieważ zorganizowano dla nich studia teologiczne w Łądzie nad Wartą. Mimo braku dopływu alumnów z prowincji św. Stanisława Kostki i tak Studentat w Oświęcimiu bardzo szybko powiększał się. We wrześniu 1956 r. ze względu na trudności lokalowe, pierwszy kurs teologii (37) umieszczono na „Łosiówce” Wyraźnie w tym czasie odwróciły się proporcje liczbowe: teologię studiowało ok. 80 kl. a filozofię 24³⁰

Seminarium oświęcimskie czynnie uczestniczyło w ważnych obchodach i uroczystościach dotyczących Kościoła i Zgromadzenia. W pierwszym roku pobytu Studentatu na nowym miejscu przypadły uroczystości związane z obchodami 50 rocznicy przybycia salezjanów do Polski. Z okazji Roku Maryjnego (1954) alumni przygotowali okolicznościową wystawę przedstawiającą historię kultu Madonny na przykładzie wezwań maryjnych. Przez pięć tygodni ekspozycję zwiedziło ok. 20 tysięcy wiernych. Równocześnie obok zajęć z teologii prowadzono także dwuletni kurs pla-

²⁷ Tamże, S. Kosiński, Dwadzieścia pięć lat WSD TS w Łądzie nad Wartą, „Seminare” 1978, s. 7; AIK, Materiały do kroniki inspektorialnej.

²⁸ AIK. Księga Protokołów Rad Inspektorialnych, t. II, s. 80; t. Oświęcim, „Vigore facultatum ab illustrissimo ac Reverendissimo D.D. Pietro Riccaldone eiusdem societatis Rectore Majore, die 18 Julii 1949 nobis concessarum et ad normam can 497 4 CIC. Domus pro studiis Theologicis in Oświęcim ad plateam Jagiełły 10 canonice erigimus”

²⁹ J. Ślósarczyk, t. VI, s. 198.

³⁰ Tamże, J. Krawiec, dz. cyt., s. 299.

styczny (1955-1957). Skorzystało z niego 12 współbraci (w tym kilku księży) z obu prowincji³¹.

Nowy inspektor ks. Józef Nęcek uważał, że Salezjański Instytut Teologiczny powinien znajdować się w Krakowie, aby mieć także łatwiejszy kontakt z innymi wyższymi uczelniami. Na Radzie Inspektorialnej zebranej w dniu 15 kwietnia 1957 r. zdecydowano o zmianie miejsc Studentatów: teologiczny w Krakowie a filozoficzny w Oświęcimiu. Przy tej okazji zmieniono przełożonych w poszczególnych wspólnotach formacyjnych. Kolejnym rektorem Instytutu Teologicznego został ks. W. Nocoń, a obowiązki administratora (prefekta) domu nadal pełnił ks. J. Hoppe³². Do jego zadań należały też sprawy związane z porządkiem, karnością i bezpieczeństwem domu. Tradycyjnie katecheta dbał o zdrowie i życie ascetyczno-liturgiczne wspólnoty. Za formację intelektualną alumnów odpowiadał ksiądz radca (kierownik studiów). Kilku profesorów mieszkało na stałe w seminarium, a pozostali dojeżdżali z innych placówek: Krakowa, Częstochowy, Lublina, Oświęcimia itd.³³ Początkowo normalne funkcjonowanie „Łosiówki” zakłócały władze administracyjne usiłujące dokwaterować lokatorów w pomieszczeniach seminaryjnych. Jednak dzięki „czujności” prefekta ostatecznie zrezygnowano z tego zamiaru. Na rozwój Instytutu Teologicznego widoczny wpływ miała nie tylko zmiana miejsca, ale także angażowanie nowych, przygotowanych wykładowców. W 1959 r. zamieszkali na „Łosiówce” i podjęli pracę w seminarium trzej księży: Kazimierz Koziół, Jan Krawiec i Adam Śmięgielski. Lata następne przyniosły kolejne zmiany wśród profesorów, a z tym wiązało się odmłodzenie kadry bardziej podatnej na zmiany posoborowe³⁴.

Wyraźny spadek powołań w inspektorii św. Jacka w drugiej połowie lat sześćdziesiątych oraz trudności lokalowe Instytutu Filozoficznego w Oświęcimiu wpłynęły na połączenie Studentatów. Rok seminaryjny 1969/70 rozpoczęły już wspólnie w Krakowie Instytut Filozoficzny i Teologiczny pod kierunkiem jednego rektora ks. Franciszka Sochy. Wszystkich alumnów na sześciu kursach było tylko 54 (29 – teologia, 25 – filozofia). Decyzja umieszczenia pełnego Wyższego Seminarium Duchownego na „Łosiówce” okazała się jak najbardziej trafna. Pozwoliło to przełożonym skoncentrować większą ilość profesorów w jednym miejscu z równoczesnym zaoszczędzeniem finansów na prowadzenie jednej biblioteki, czytelnicy, kuchni i całej administracji domu. Wszyscy alumni mieli odtąd jednakowy dostęp do dóbr kultury (teatr, kino, wycieczki) i jako większy ośrodek skuteczniej mogli zaprezentować się

³¹ Kronika Oświęcim 1951-1957.

³² Kronika Salezjańskiego Instytutu Filozoficznego i Teologicznego 1957-1958; A. Świda, B. Kant, dz. cyt., s. 113; A. Świda, Inspektorzy, cz. 1, s. 140.

³³ Kronika 1957-1958.

³⁴ AIK, J. Krawiec, Zarys historyczny Salezjańskiego Instytutu Teologicznego w Krakowie, s. 13 (mps) b.r.m.w.

w akcjach międzyseminaryjnych na płaszczyźnie liturgicznej, muzycznej, misyjnej czy sportowej. Profesorowie i studenci chętnie włączali się w centralne uroczystości kościelne na terenie Krakowa oraz w prace komisji synodalnych archidiecezji krakowskiej³⁵. W latach 1972-1980 formację intelektualną na „Łosiówce” zdobywali też klerycy z zakonu kamilianów. Mieszkali oni w seminarium salezjańskim i całkowicie podporządkowali się regulaminowi i rozkładowi dnia³⁶.

Rok seminaryjny rozpoczynano zawsze we wrześniu uroczystą inauguracją, poprzedzoną trzydniowym przygotowaniem połączonym z miesięcznym skupieniem. W dzień inauguracji, najczęściej po obiedzie odbywało się posiedzenie Rady Pedagogicznej. Program studiów przygotowywano w oparciu o „Ratio” ogólnopolskie, salezjańskie i regulamin seminarium³⁷. Dopiero w 1973 r. wprowadzono pierwsze seminaria naukowe z katechetyki, Pisma św. i prawa kanonicznego. Pisane na nich prace były tak pomyślane, aby mogły być przyjęte jako magisterskie na Wydziale Teologicznym KUL. Od 1975 r. diakoni mogli kończyć seminarium z tytułem magistra teologii. Dzięki lokalizacji Salezjańskiego Instytutu Teologicznego w Krakowie alumni mieli ułatwione kontakty naukowe z innymi ośrodkami teologicznymi. Już w 1970 r. pięciu kleryków salezjańskich rozpoczęło studia specjalistyczne na Papieskim Wydziale Teologicznym w gmachu seminarium archidiecezji krakowskiej. Uczęszczali oni tylko na wybrane zajęcia. Praktyka ta był utrzymana także w następnych latach. Wyższy Instytut Liturgiczny w Krakowie prowadził wykłady dla seminarzystów ośrodka krakowskiego interesujących się liturgią, a wśród chętnych zawsze znalazł się ktoś z „Łosiowski”. Wielu alumnów korzystało z innych bibliotek, w tym z Księgozbioru Biblioteki Jagiellońskiej. Przez kilka lat studenci szóstego roku chodzili do Seminarium Śląskiego na wykłady ks. dr. Romana Raka z teologii pastoralnej³⁸. Oprócz uzyskiwania magisteriów na KUL, niektórzy klerycy pogłębiali swoje zainteresowania biorąc udział w seminariach z filozofii bądź prawa kanonicznego na PAT i tam przygotowywali wymagane dysertacje³⁹. Wreszcie po długich dyskusjach i konferencjach pedagogicznych, po zasięgnięciu opinii osób kompetent-

³⁵ Kronika – Łosiówka 1969-1971; Sprawozdanie rektorskie za rok 1969/70, 15 IX 1970 ks. P. Socha; 1978/79, 27 IX 1979 ks. A. Śmigieński.

³⁶ W 1972 r. był tylko jeden kamilianin na czwartym roku, natomiast najwięcej, bo aż 13 studiowało ich w roku 1977/78. Por. Sprawozdania rektorskie za lata 1972-1980.

³⁷ Pierwszy powojenny regulamin opracowano w 1951 r., następny dopiero po Soborze w 1967 r. Z upływem lat był on kilkakrotnie uzupełniany i poprawiany. W 1988 r. został zatwierdzony nowy Regulamin Formacji i Regulamin Studiów w WSD TS w Krakowie. Por. Arch. zakł., t. Formacja.

³⁸ Sprawozdanie rektorskie za rok 1970/71; 1973/74; Sprawozdanie z życia naukowo-pedagogicznego w WSD TS w Krakowie, ul. Tyniecka 39 za rok akademicki 1974/75, 24 II 1975 ks. R. Rubinkiewicz.

³⁹ Sprawozdanie rektorskie za rok 1987/88, 26 IX 1988 ks. M. Piłat.

nych i w porozumieniu z przełożonymi w Rzymie, kierownik studiów ks. dr Jacek Ryłko w 1990 r. rozpoczął starania o afiliację WSD TS do PAT w Krakowie. Po uzyskaniu pozwolenia od Kongregacji Wychowania Katolickiego w dniu 1 marca 1990 r. podpisano umowę o współpracy między zainteresowanymi uczelniami. 9 czerwca 1993 r. jedenastu diakonów składało egzaminy magisterskie na „Łosiówce” Wypada dodać, że w 1994 r. prodziekanem Wydziału Teologicznego PAT został salezjanin ks. dr hab. Wojciech Życiński⁴⁰.

Poza wykładami ważną rolę w przygotowaniu kandydatów do kapłaństwa odgrywają wszelkiego rodzaju ćwiczenia i praktyki uwzględniające przede wszystkim aspekt pastoralny. Dlatego też celem uzyskania odpowiednich umiejętności i sprawności alumni teologii uczestniczą w regularnych ćwiczeniach z homiletyki, fonetyki i katechetyki. W ramach ćwiczeń z katechetyki, piąty kurs zapoznał się z zastosowaniem współczesnych środków społecznego przekazu w duszpasterstwie. Jako bazę (zaplecze) dla tej nowej, naukowej i jednocześnie praktycznej działalności w 1983 r. ks. mgr Witold Lechocki na polecenie inspektora ks. J. Kurowskiego i środkami finansowymi prowincji krakowskiej zorganizował na „Łosiówce” Studio – Laboratorium środków audiowizualnych. Praktyczne umiejętności homiletyczne alumni doskonalił głośząc kazania w kaplicy zewnętrznej dla wiernych i w seminaryjnej dla współbraci. Zajęcia z fonetyki dla czwartego kursu prowadzili aktorzy Teatru Stu i Teatru Starego. Do 1991 r. klerycy pod kierunkiem ks. dr. Stanisława Kulpaczyńskiego katechizowali dzieci i młodzież⁴¹.

Idąc za wskazaniem Kościoła i jednocześnie doceniając wpływ prac walacyjnych z młodzieżą na prawidłową formację salezjanów, przełożeni w 1968 r. opracowali Regulamin Wakacyjnych Praktyk Duszpasterskich. Początkowo zajęcia te trwające przeważnie dwa tygodnie, klerycy odbywali tylko na placówkach salezjańskich. Pod koniec lat sześćdziesiątych, gdy już na większą skalę rozwijał się Ruch Światło Życie, prawie wszyscy teolodzy przeszli przygotowanie do pracy w Oazach pod kierunkiem ks. prof. Franciszka Blachnickiego. Z praktyk duszpasterskich przewidzianych przez Komisję Episkopatu do Spraw Seminariów Duchownych w Polsce już w 1973 r. zrealizowano prawie wszystkie, z wyjątkiem praktyk specjalistycznych wśród głuchoniemych i niewidomych⁴². Jednak lata następne pozwoliły uporać się i z tymi trudnościami. Prawie 90% studentów teologii było angażowanych

⁴⁰ Arch. zakł., t. Afiliacja WSD TS do PAT w Krakowie 1991. Umowę podpisali ze strony Zgromadzenia ks. insp. P. Biegus i rektor ks. M. Piłat, ze strony PAT kard. F. Macharski Wielki Kanclerz PAT w Krakowie, dziekan ks. J. Chmiel, rektor ks. W. Świerzawski; Kronika – Łosiówka 1988 – 1992; Protokół z wizytacji inspektora ks. P. Biegusa za rok 1991/92, 14 XII 1991.

⁴¹ Kronika – Łosiówka; Sprawozdania rektorskie za lata 1970-1993; Księga protokołów i posiedzeń Rady Domu i zebrań Rady Pedagogicznej 1979-1993. Studio prowadzi działalność w trzech kierunkach: formacji audiowizualnej alumnów, usługowo produkcyjnej i inwestycyjnej.

⁴² Arch. zakł., t. Formacja, Regulamin (1968) Wakacyjnych Praktyk Duszpasterskich, Sprawozdanie rektorskie za rok 1972/73, 20 IX 1973 ks. F. Socha.

podczas wakacji w pieszych pielgrzymkach, oazach i grupach ministranckich. Natomiast w ciągu roku akademickiego w ramach formacji pastoralnej alumni działali w Oratorium młodzieżowym przy kościele rektoralnym i z ministrantami wystawiając m.in. „Jasełka” Klerycy udzielali się w przygotowaniu i przeprowadzeniu tygodnia misyjnego i powołaniowego w kilku parafiach salezjańskich. W niedziele i święta grupa alumnowo razem z dziećmi niewidomymi uczestniczyła we mszy św. Ponadto klerycy udzielali się w Domu Spokojnej Starości przy ul. Wielickiej oraz jako przewodnicy i asystenci przeważnie podczas pielgrzymek. Młodzi współpracownicy w okresie formacji podstawowej angażują się w różnych organizacjach i działaniach jak: Salezjańska Organizacja Sportowa, Salezjański Ruch Troski o Młodzież, Ruch „Wiara i Światło”, duszpasterstwo młodzieży pracującej, zimowiska itd. Podczas ferii zimowych urządzone są na „Łosiówce” dni skupienia dla chłopców, traktowane jako rekolekcje powołaniowe. Przebiegają one według opracowanego planu, w niczym nie zakłócając normalnego biegu życia seminaryjnego. Natomiast na początku maja już od kilku lat w Krakowie organizowany jest Inspektorialny Dzień Młodości pod nazwą „Savionalia”, w którym bierze udział od 1 000 do 1 500 dziewcząt i chłopców z placówek salezjańskich⁴³.

Dla pogłębienia ducha ascetycznego i apostolskiego alumnowo działają w seminarium towarzystwa zainteresowań. Najstarsze z nich to: Maryjne, Misyjne i Liturgiczne. Ich zadaniem jest ożywanie pobożności maryjnej, budzenie zainteresowań misjami i troska o „życie liturgiczne” Koła te dla wykazania się większą aktywnością są podzielone na kilka sekcji. Obok tych tradycyjnych zespołów ciągle powstają nowe jak: Powołaniowe, Kultury Chrześcijańskiej, Etyczne, Odnowy w Duchu Świętym itd.⁴⁴ Celem pogłębienia znajomości Słowa Bożego w 1976 r. utworzono dwa Koła Biblijne liczące razem 19 członków. Zainteresowania te kontynuował później ks. dr Ryszard Kempniak (1989-1993) organizując m.in. konkursy biblijne. Zwycięzca z 1990/91 r. diak. J. Gocko w nagrodę pojechał na pielgrzymkę do Ziemi Świętej⁴⁵

W celu podniesienia poziomu kultury religijnej oraz uwrażliwienia na wartości artystyczne, alumni każdego roku uczestniczyli w koncertach, które odbywały się w sali Filharmonii Krakowskiej i kościołach krakowskich. Poza tym organizowano wyjścia do teatru na sztuki o tematyce filozoficzno-teologicznej, patriotycznej i psychologicznej. Wychodząc naprzeciw zapotrzebowaniom kleryków w seminarium odbywały się spotkania z ciekawymi ludźmi jak chociażby z reżyserem Krzysztofem

⁴³ „Nostra” 33/1978/ nr 4, s. 36; Protokół z wizytacji nadzwyczajnej przeprowadzonej przez delegata ks. A. Dziędziela 16 III 1993; Kronika – Łosiówka 1984-1987; Sprawozdanie rektorskie za rok 1984/85. W latach osiemdziesiątych z okazji św. Dominika Savio (6 V) urządzano w seminarium zjazdy ministrantów, w których brało udział od 250 do 300 chłopców.

⁴⁴ Tamże, Sprawozdanie rektorskie za rok 1982/83, ks. M. Kokot.

⁴⁵ Sprawozdanie rektorskie za rok 1976/77, ks. A. Śmigieński, 1991/92, ks. M. Piłat.

Zanussim (20 IV 1989) czy himalaistą Jerzym Kukuczka (6 XII 1986). Ważnym momentem w życiu wspólnoty seminaryjnej były wycieczki w ciągu roku i wakacje wspólnotowe podczas ferii zimowych i wakacji letnich. Dłuższe, przeważnie kilkuniedniowe wycieczki autokarowe urządzano na początku maja. Miały one za zadanie nie tylko urozmaicić rozkład zajęć, ale przede wszystkim zapoznać alumnów z bogactwem kultury materialnej i pięknem przyrody ojczystego kraju. Podczas ferii zimowych, klerycy podzieleni na grupy, razem z wychowawcami spędzali tydzień czasu w „Księżówce” (Zakopane) lub w domach salezjańskich w Witowie, Szczyrku czy Przemyślu, przygotowanych do przyjęcia gości. Wakacyjne grupy stacjonarne łączyły często wypoczynek z nauką języka obcego. Natomiast dziesięciodniowe obozy wędrowne piesze lub rowerowe preferowały sport i turystykę⁴⁶.

Zgodnie z wypracowaną tradycją każdy czwartek był wolny od wykładów. Tego dnia rezygnowano z wszelkiego rodzaju dzwonek, a klerycy sami organizowali sobie wykorzystanie czasu. Nawet rozmyślanie odprawiano prywatnie i w dowolnych godzinach, natomiast przechadzka była od obiadu do godz. 17.00. Poza czwartkiem, dniem bez dzwonek była niedziela. Współbracia mieszkający na „Łosiówce” mieli zapewnione cztery posiłki: śniadanie, obiad, podwieczerek i kolację. Oprócz tego podczas dużej przerwy międzylekcyjnej alumni mogli wypić kawę lub herbatę w „Sali Rycerskiej”. Kontynuując zwyczaje salezjańskie, także w Krakowie sami alumni utrzymują czystość i porządek w seminarium i jego otoczeniu. Ponadto wykonują oni różne dodatkowe prace fizyczne związane z remontami, budowami czy ogrodem. Tylko diakoni są zwolnieni z pracy fizycznej i zajęć domowych w ciągu całego roku. Zobowiązani są oni tylko do utrzymania czystości w pokojach i miejscach swoich zajęć⁴⁷.

Stan liczbowy teologów w poszczególnych latach⁴⁸

Kraków

Rok	Kurs I		II		III		IV		Razem	
	PLS	PLE	PLS	PLE	PLS	PLE	PLS	PLE	PLS	PLE
1945/46	1	3	2	2	6	6	3	5	12	15
1946/47	7	5	3	–	1	2	6	5	16	12

⁴⁶ Kronika Domu – Łosiówka 1957-1992; Sprawozdania rektorskie za lata 1970-1994.

⁴⁷ Arch. zakł., Dane historyczne i statystyczne 1973/1974; Księga protokołów z posiedzeń Rady Domu i zebrań Rady Pedagogicznej 1979-1993. W 1969 r. zagospodarowano poddasze głównego budynku powiększając dom o dziewięć pokoi i świetlicę dla kleryków zwaną „Salą Rycerską” Po przejściu do nowego gmachu poszczególne Studentaty są wyposażone w swoje świetlice i kawiarnie.

⁴⁸ Tabelę wykonano na podstawie Elenco Generale; Kronik Domów, Sprawozdań rektorskich, protokołów z wizytacji. Po połączeniu Studentatów w 1969 r. zmarło trzech teologów w okresie formacji: kamilianin kl. M. Wawrzyniak (2 II 1978) i dwóch salezjanów, kl. S. Pietryka na zawał serca (1971), kl. M. Jaskólski (25 VIII 1981) zginął śmiercią tragiczną.

1947/48	7	–	3	–	5	2	3	7	18	9
1948/49	1	–	2	5	3	–	3	1	9	6
1949/50	3	–	1	1	1	4	4	–	9	5
1950/51	4	5	3	1	1	–	1	4	9	10

Oświęcim

1951/52	11	2	9	1	3	1	1	–	26	4
1952/53	20	11	9	9	5		1	3	35	28
1953/54	21	8	19	8	5	8	5	5	50	29
1954/55	24	–	19	8	19	7	5	7	67	22
1955/56	30	–	24	–	18	7	19	7	61	14
1956/57	15+	–	27	–	24	–	19	6	70	6

+ kurs pierwszy w Krakowie

PLS – inspektorium krakowska, PLE – inspektorium warszawska

Kraków

Rok	Kurs I	II	III	IV	Razem
1957/58	23	6	18	27	74
1958/59	14	19	27	23	63
1959/60	17	22	3	18	61
1960/61	7	14	24	3	48
1961/62	9	7	13	22	51
1962/63	5	10	9	13	37
1963/64	11	4	10	9	34
1964/65	10	9	4	11	34
1965/66	13	11	9	2	35
1966/67	10	12	8	10	40
1967/68	12	10	11	8	41
1968/69	7	11	10	11	59
1969/70	3	6	12	9	30
1970/71	3	3	5	12	23
1971/72	10	3	3	5	21
1972/73	14	8	1	3	26
1973/74	9	14	9	2	45
1974/75	2	7	12	8	29
1975/76	6	2	7	12	27
1976/77	3	2	1	8	14
1977/78	5	3	2	1	11
1978/79	4	5	3	2	14
1979/80	7	4	5	3	19

Rok	Kurs I		II		III		IV		Razem	
	PLS	PLO	PLS	PLO	PLS	PLO	PLS	PLO	PLS	PLO
1980/81	5	7	3	3	3	1	3	3	15	14
1981/82	6	4	5	7	2	3	3	1	18	15
1982/83	5	7	4	4	5	7	2	3	14	21
1983/84	3	6	5	7	4	4	4	7	15	24
1984/85	8	2	3	6	3	8	5	4	19	20
1985/86	8	2	8	2	2	6	5	7	23	17
1986/87	11	8	8	2	9	3	2	6	30	19
1987/88	5	2	11	8	8	2	7	3	31	15
1988/89	7	5	4	2	12	8	7	2	30	17
1989/90	14	2	7	4	3	2	12	9	36	17
1990/91	16	6	9	6	8	4	3	2	36	18
1991/92	17	1	15	5	8	5	8	3	48	14
1992/93	11	4	10	5	14	8	9	4	45	21
1993/94	21	6	6	9	7	7	14	9	48	31
1994/95	7	5	6	7	18	4	7	4	38	18
1995/96	21	6	6	9	7	7	14	9	48	31
1996/97	4	4	11	4	5	4	15	3	35	15
1997/96	7	1	4	3	9	4	6	5	26	13

PLS – inspektorja krakowska, PLO – inspektorja wrocławska

Mimo iż w 1979 r. ksiądz generał z prowincji południowej wydzielił nową inspektorję św. Jana Bosko z siedzibą we Wrocławiu, to Wyższe Seminarium Duchowne pozostało nadal wspólne na „Łosiówce”. W życiu seminaryjnym trudno nawet po latach dostrzec zmiany związane z tym wydarzeniem, co bardzo pozytywnie świadczy o przełożonych i personelu formacyjnym. Nawet praktyki duszpasterskie kleryków mogą być odbywane na terenie innej inspektorii. Ponadto obowiązki rektora i przełożonego domu zakonnego pełniło już dwóch księży (M. Kokot, M. Piłat) pochodzących z inspektorii wrocławskiej⁴⁹.

Do 1994 r. przy salezjańskim seminarium w Krakowie mieścił się też „juniorat”. W osobnym budynku mieszkali młodzi współbracia uzupełniający wykształcenie średnie, aby następnie studiować filozofię i teologię. Uczęszczali oni do krakowskich liceów zaocznych bądź wieczorowych i ze względów „bezpieczeństwa” byli zapisywani na tzw. kurs wstępny teologii. Bezpośrednio opiekował się nimi wikariusz domu (zastępca dyrektora), jako p. o. dyrektora. Od lipca 1987 r. do lipca 1994 r. „juniorat” funkcjonował jako osobny dom formacyjny na „Łosiówce”

⁴⁹ Kronika – Łosiówka.

a przełożonym tej regularnej wspólnoty zakonnej przez cały czas był ks. mgr Jan Wilkołek⁵⁰

Odnośnie do składu profesorskiego seminarium to należy podkreślić, że przez cały czas charakteryzuje go pluralizm środowisk i ośrodków naukowych. Wykładowcy salezjańscy są związani z KUL (5), ATK (2), PAT (3) i prowadzą zajęcia w innych seminariach na terenie Krakowa. „Łosiówka” także korzysta z pomocy innych ośrodków, angażując profesorów do prowadzenia wykładów i seminariów naukowych oraz zapraszając ich z odczytami czy referatami. Od momentu połączenia Studentatu Filozoficznego i Teologicznego w Krakowie widać wyraźny postęp w powierzaniu poszczególnych przedmiotów ludziom przygotowanym i kompetentnym. W roku akademickim 1969/70 w obu Studentatach było zaangażowanych 22 wykładowców i lektorów prowadzących programowe zajęcia, (w tym 4 spoza Zgromadzenia) 6 spośród nich miało stopień doktora a 16 z tytułem licencjata i magistra. Na stałe w seminarium mieszkało 9 profesorów⁵¹.

Po dwudziestu latach, gdy afiliowano WSD TS do PAT, sytuacja pod tym względem wyglądała już o wiele korzystniej. Wykłady, seminaria i ćwiczenia prowadziło 36 osób: 3 profesorów, 4 doktorów habilitowanych, 16 doktorów, 13 licencjatów i magistrów, w tym 8 z innych uczelni⁵². Systematycznie zwiększała się też liczba prowadzonych seminariów magisterskich. Do pierwszych trzech (z prawa kanonicznego, Pisma św., katechetyki) dochodziły kolejno nowe jak z: teologii dogmatycznej, moralnej, pastoralnej, katolickiej nauki społecznej, liturgiki, historii Kościoła, patrologii i pedagogiki. Konferencje pedagogiczne odbywają się w dniu inauguracji na rozpoczęcie roku akademickiego oraz na zakończenie semestrów. Rada Pedagogiczna typowała też kandydatów na dalsze studia specjalistyczne dla potrzeb inspektorii i seminarium. Pismem z 25 lipca 1989 r. inspektor ks. Piotr Biegus powołał Radę do Spraw Nauki przy Wyższym Seminarium Duchownym⁵³

Skrutynia oceniająca alumnów są przeprowadzane trzy razy w ciągu roku. Przy omawianiu kleryków z pierwszego kursu filozofii obecny jest też magister nowicjatu z Kopca⁵⁴.

Konieczną i ważną częścią składową seminarium jest biblioteka i czytelnia, stanowiące warsztat naukowy dla profesorów i studentów. Dopiero w 1974 r. utworzono czytelnię naukową skupiającą najważniejsze pozycje bibliograficzne. Objęto

⁵⁰ Tamże, Dekret, erekcja 6 VI 1987 r. prot. nr 134/87, zaprzysiężenie nowego dyrektora 30 VII 1987. Por. Protokół z wizytacji za rok 1987/88, 9 I 1988 ks. J. Kurowski.

⁵¹ Kronika – Łosiówka; Sprawozdanie rektorskie 1969/70.

⁵² Sprawozdanie rektorskie za rok 1990/91.

⁵³ Księga protokołów posiedzeń Rady Domu i zebrań Rady Pedagogicznej 1979-1993; Kronika – Łosiówka.

⁵⁴ Tamże.

wtedy prenumeratą czasopism: 29 w języku polskim, 12 w języku niemieckim, 19 w języku włoskim i 3 w języku francuskim⁵⁵. Zapis biblioteczny katalogu inwentarzewego z 1996 r. przekroczył już 47 000 jednostek bibliotecznych. Średnio roczny przyrost zasobu wynosi od 800 do 1 000 pozycji. Najwięcej książek pochodzi z zakupu natomiast pewna część trafia drogą wymiany bądź darowizn. W 1992 r. bibliotekę przeniesiono do nowego pomieszczenia i równocześnie rozpoczęto wtedy wprowadzać katalog do komputera⁵⁶.

Riassunto

Salesiani nel 1918 hanno comprato a Kraków (quartiere Dębniki) un palazzo con la possessione di superfiole terrestre di 5,26 etteri. Il palazzo dall' inizio ha funzionato come casa di formazione dei giovani confratelli. La possessione è situata nell' ambito della parrocchia di San Stanislav Kostka, affidata ai salesiani.

Per parecchi anni qui si trovava lo studentato filosofico invece dal 1931 anche lo studentato teologico. Ambedue studentati hanno svolto la loro attività formatrice anche durante la occupazione nazista. Per un certo periodo dopo guerra chierici salesiani hanno frequentato all' Università Jagellonica di Kraków e hanno conseguito il titolo di „magisterium”. Dal 1975 questo titolo accademico hanno ottenuto all' Università Cattolica di Lublin e ultimamente dal 1993 presso Pontificia Accademia Teologica a Kraków, istituita da Giovanni Paolo II.

Dopo la divisione delle ispettorie polacche (1980) il Seminario Maggiore Salesiano a Kraków è diventato comune per le due ispettorie del sud Polonia. Negli anni 1983-1989 hanno costruito nuovi edifici didattici e logistici. La premurosa attenzione alla più efficace formazione ha consigliato di istituire due comunità salesiane: il postnoviziato e lo studentato teologico (1989).

⁵⁵ Sprawozdanie rektorskie za rok 1974/75; Liczba prenumerowanych czasopism uległa zwiększeniu, o czym informują sprawozdania z następnych lat np. 1986/87 – 61 czasopism w jęz. polskim, 35 w jęz. obcych (22 – w jęz. romańskich, 12 – w jęz. niemieckim, 1 – w jęz. angielskim).

⁵⁶ W 1986/87 biblioteka powiększyła się o 835 tomów, a w 1988/89 o 976 tomów (w tym 588 zakupionych). Por. Sprawozdania rektorskie.